

„Kinetická cesta“ a stavba magmatických hornin

- **Jak kontrolují kinetické faktory výslednou stavbu hornin**
- **Jak může být studium stavby hornin využito při rekonstrukci kinetické historie**

Vlivy

Rozhodující je chemické složení

Pro stejné složení: různá forma (faneritická, porfyrická, afanitická, pyroklastika, sklo atd.)

Stavba

Textury (mikrostruktury) – zastoupení skla, tvar a vzájemné vztahy krystalů, jejich velikost

Struktury – vlastnosti pozorovatelné ve větších rozměrech, vrstevnatost, páskování, polštáře atd.

Minerální složení → intenzivní proměnné při vzniku

Stavba hornin → kinetická cesta

Krystalizační cesta

Krystalinita a velikost zrn

Tvar krystalů

Nehomogenní zrna

Texturální rovnováha

Sekundární modifikace hranic zrn

Neexplosivní uvolnění fluid

Dutiny s plynokapalnými uzavřeními

Fragmentace

Stavba vulkanoklastů

Konsolidace vulkanoklastů

Anisotropní stavby

Vrstevnatost

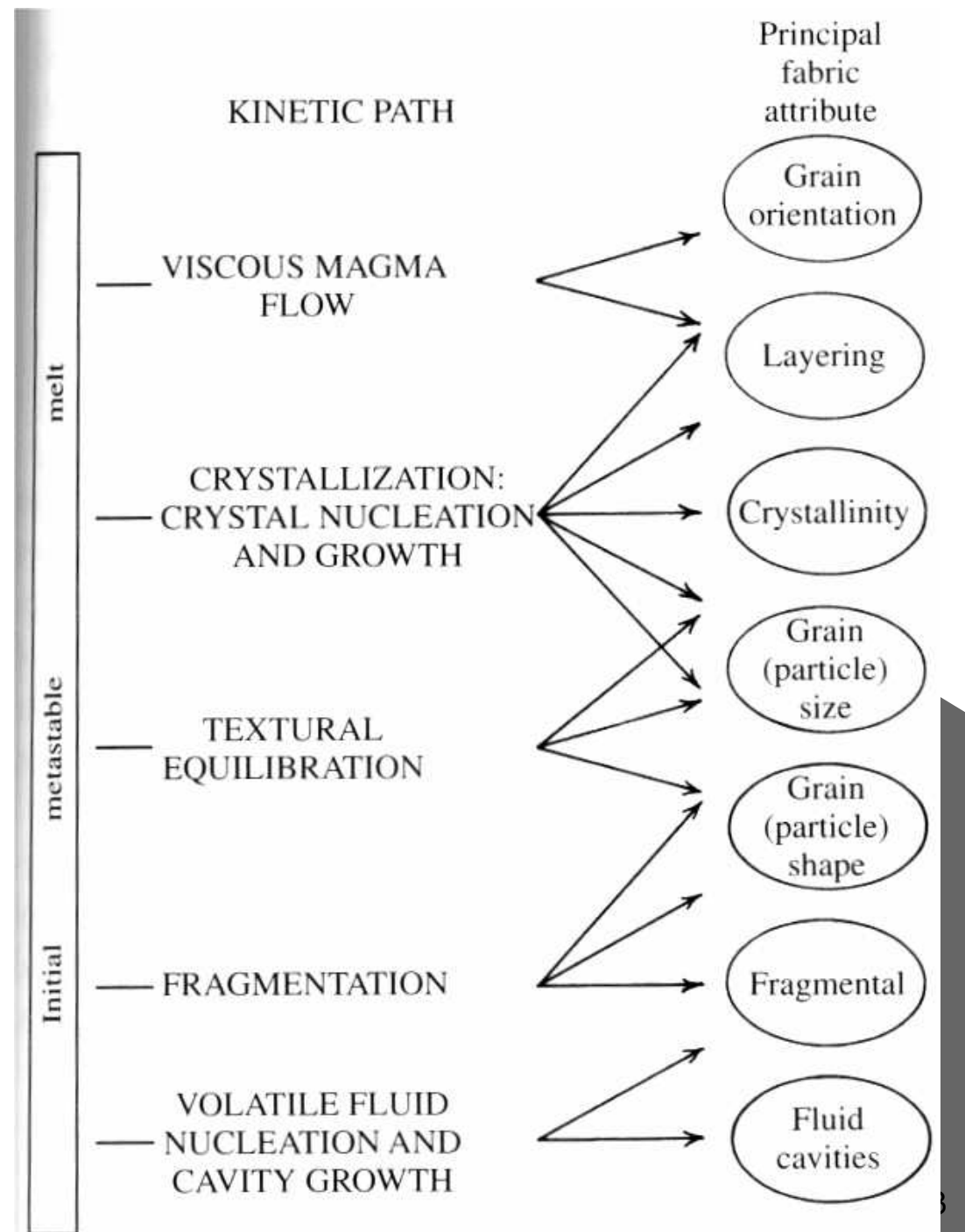
Lineace

Laminace

Šlíry

Toková vrstevnatost

Josef Zeman

Krystalinita a velikost zrn

Sklo 0–100%

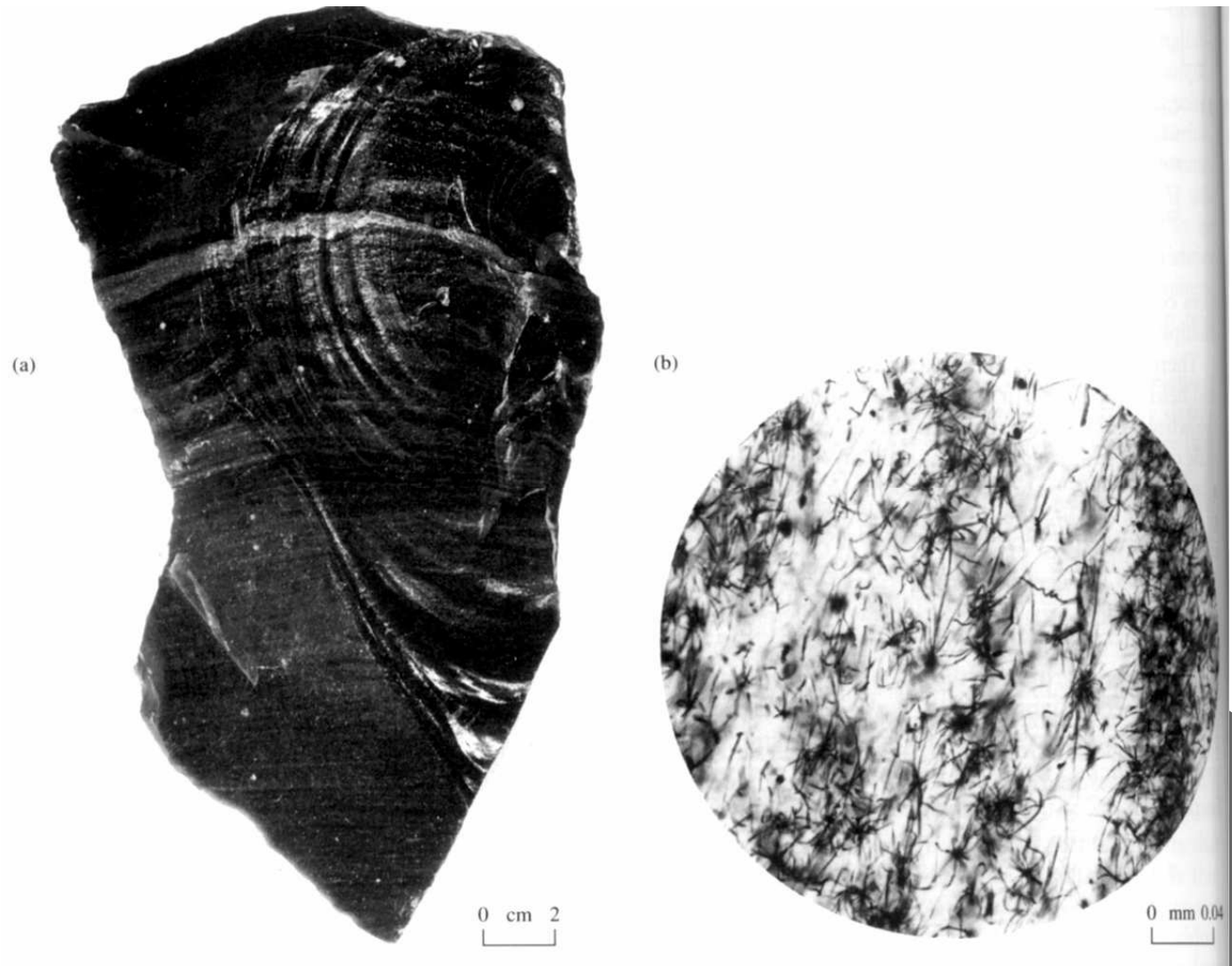
**Velikost zrn –
submikroskopická
(0,001 mm) až několik
metrů**

**Obsidián – vysoký
obsah SiO_2 , téměř vždy
obsahuje krystality (1
 μm a méně)**

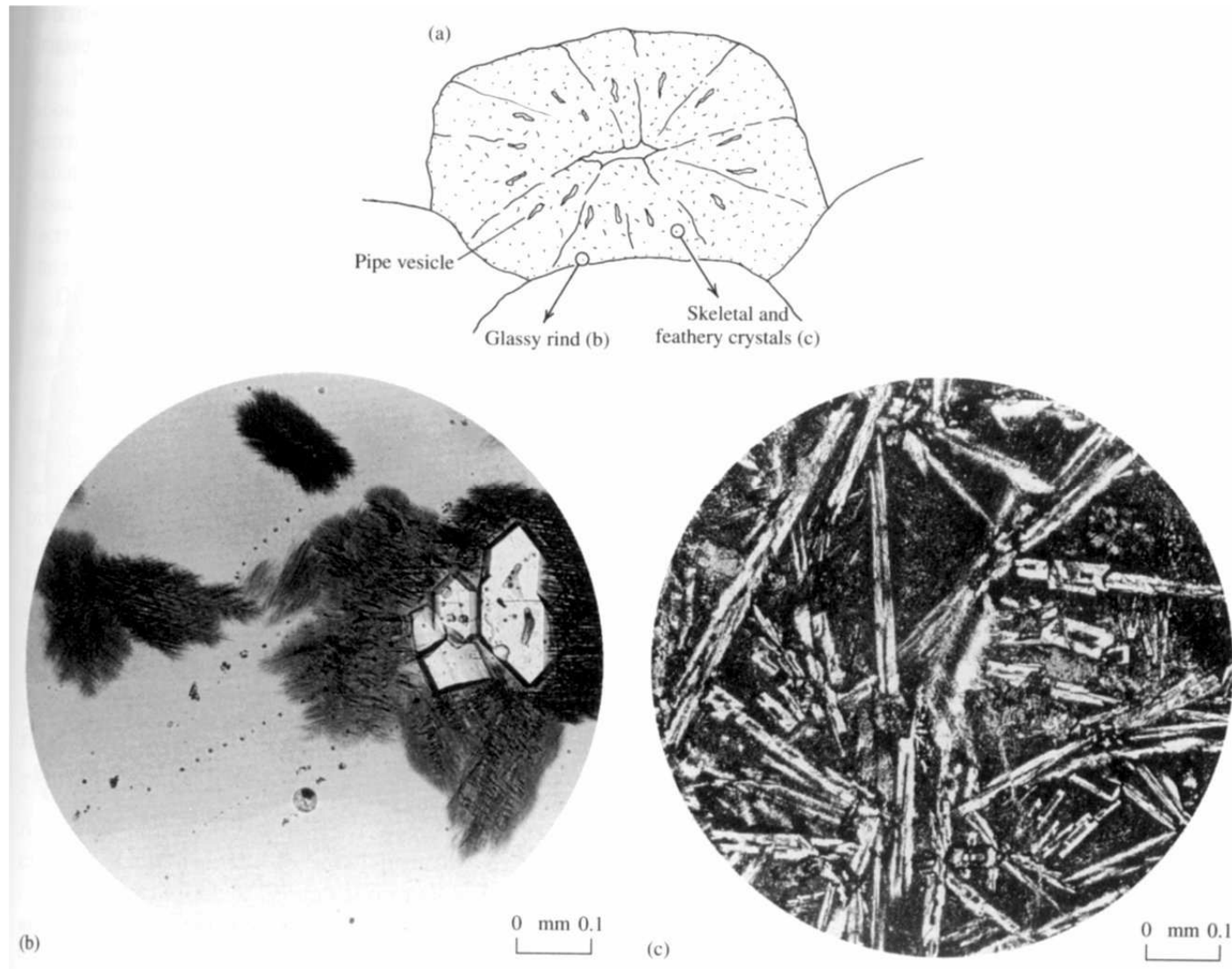
**Bazalty – oceánské dno
Alvin, středoatlatický
hřbet**

**Olivín, péřovité
klinopyroxeny**

**Skeletální plagioklasy,
pyroxeny a olivíny**

**Obsidián
Tokové páskování
Krystality**

Bazalty – oceánské dno
Alvin, středoatlatický hřbet
Olivín, péřovité klinopyroxeny
Skeletální plagioklasy, pyroxeny a olivíny

Skla

Jsou nestabilní (metastabilní) – hydratace, devitrifikace – difuze OH^- ionů

Hydratace

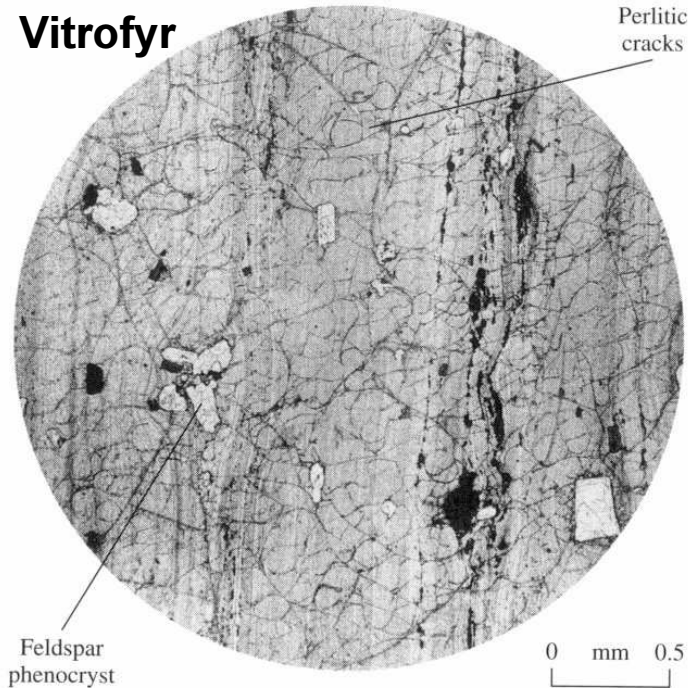
Pitchstone – 6–16 % vody

Perlit až 6 % vody absorbované při povrchové teplotě, může být uvolněna zahřátím na 110 °C

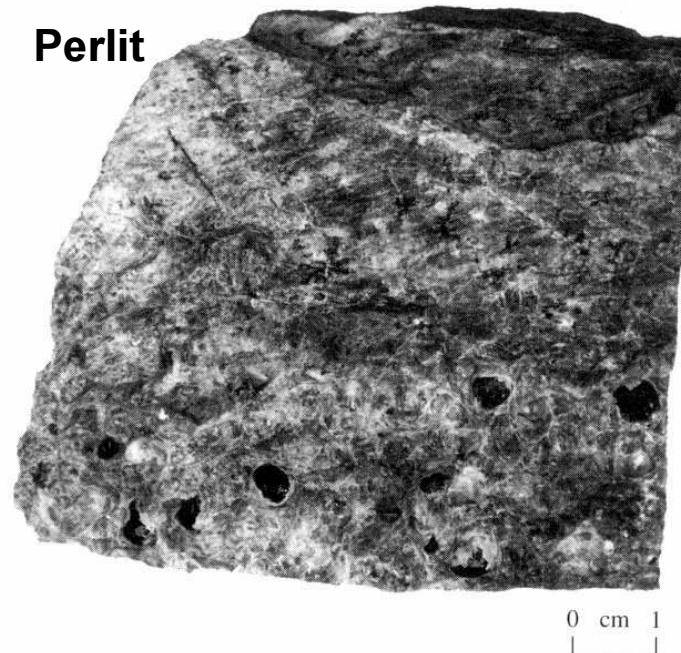
Perlitická textura – hydratace podél trhlin, sekundární minerály expandují, nové trhliny, opakování; v horkém podnebí – 1-2 $\mu\text{m}/1\ 000$ let
Devitrifikace – opožděná krystalizace, sferulity

Společné působení – palagonit: až 30 % vody, Fe oxidováno na Fe^{III} , jílové minerály a zeolity.

Vitrofyry

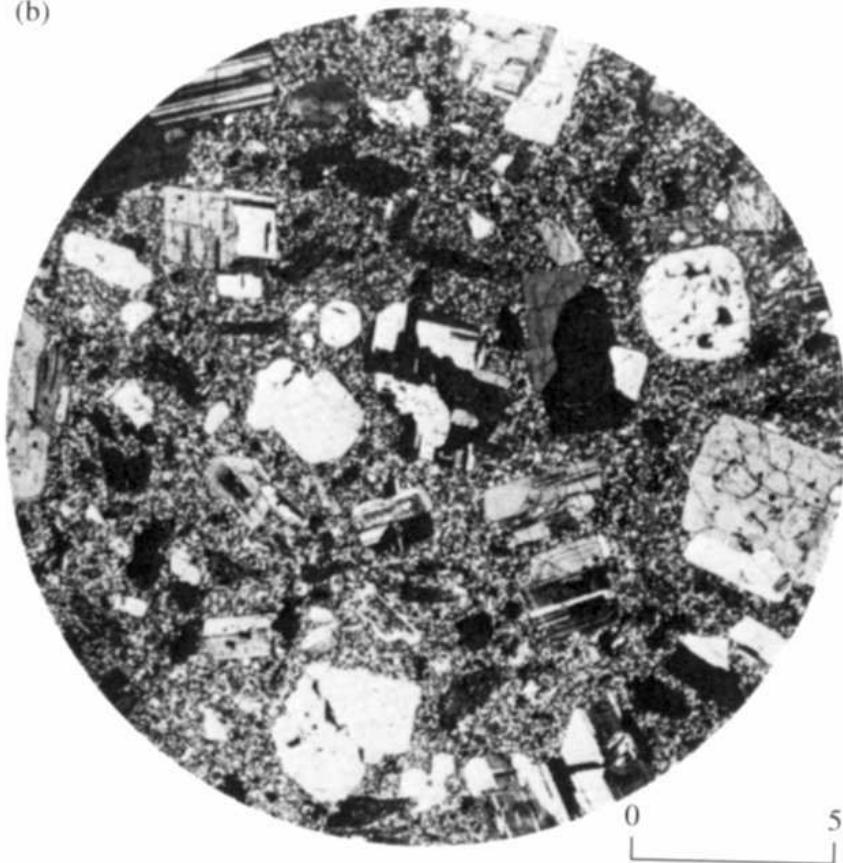

Perlit

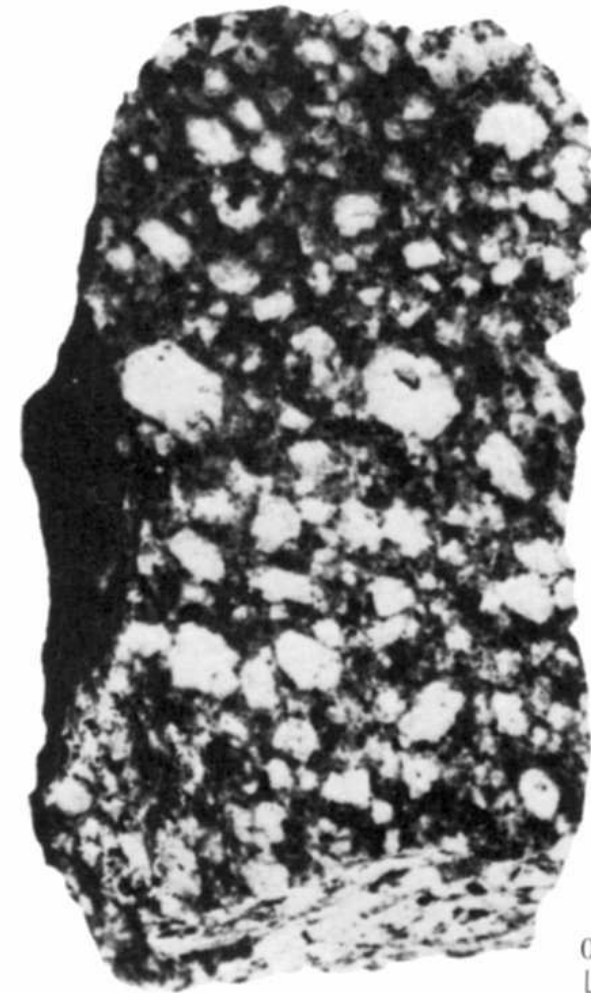

**Afanitická textura –
minerály nejsou
rozeznatelné okem
– silné podchlazení, rychle
vznikající zárodky pomalu
rostou; výlevné a
připovrchové horniny**

(b)

Josef Zeman

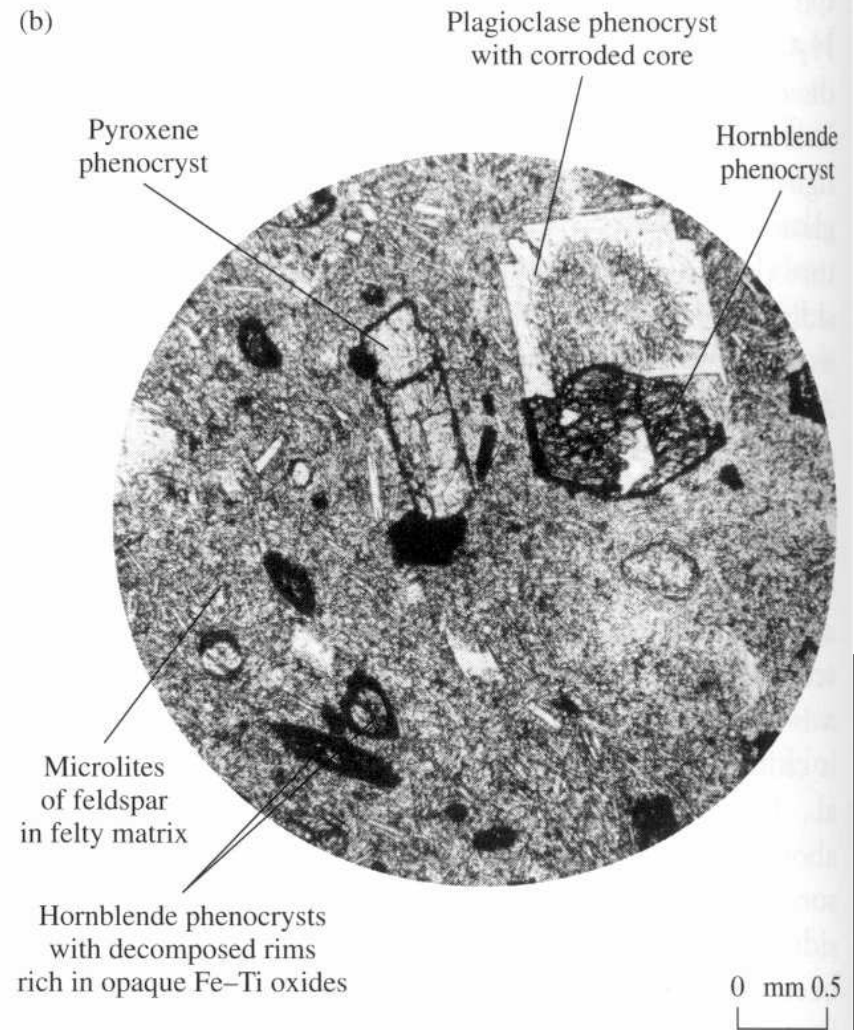
**Granodioritový porfyr
Felsická, mikrokrytalinní
porfyricko-afanitická textura**

(a)

0 cm 1

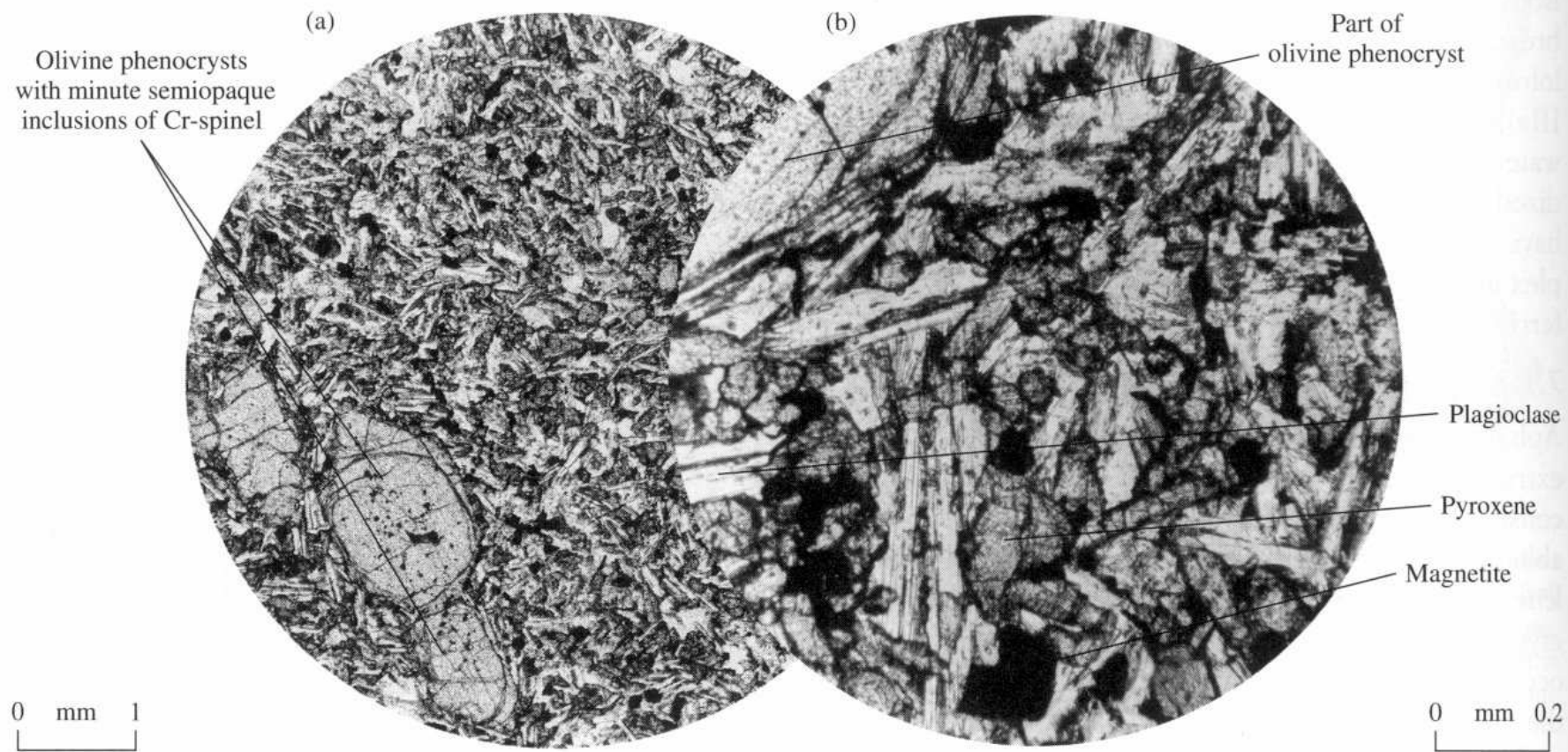
(b)

0 mm 0.5

Andesit z lávových proudů porfyricko-afanitická textura

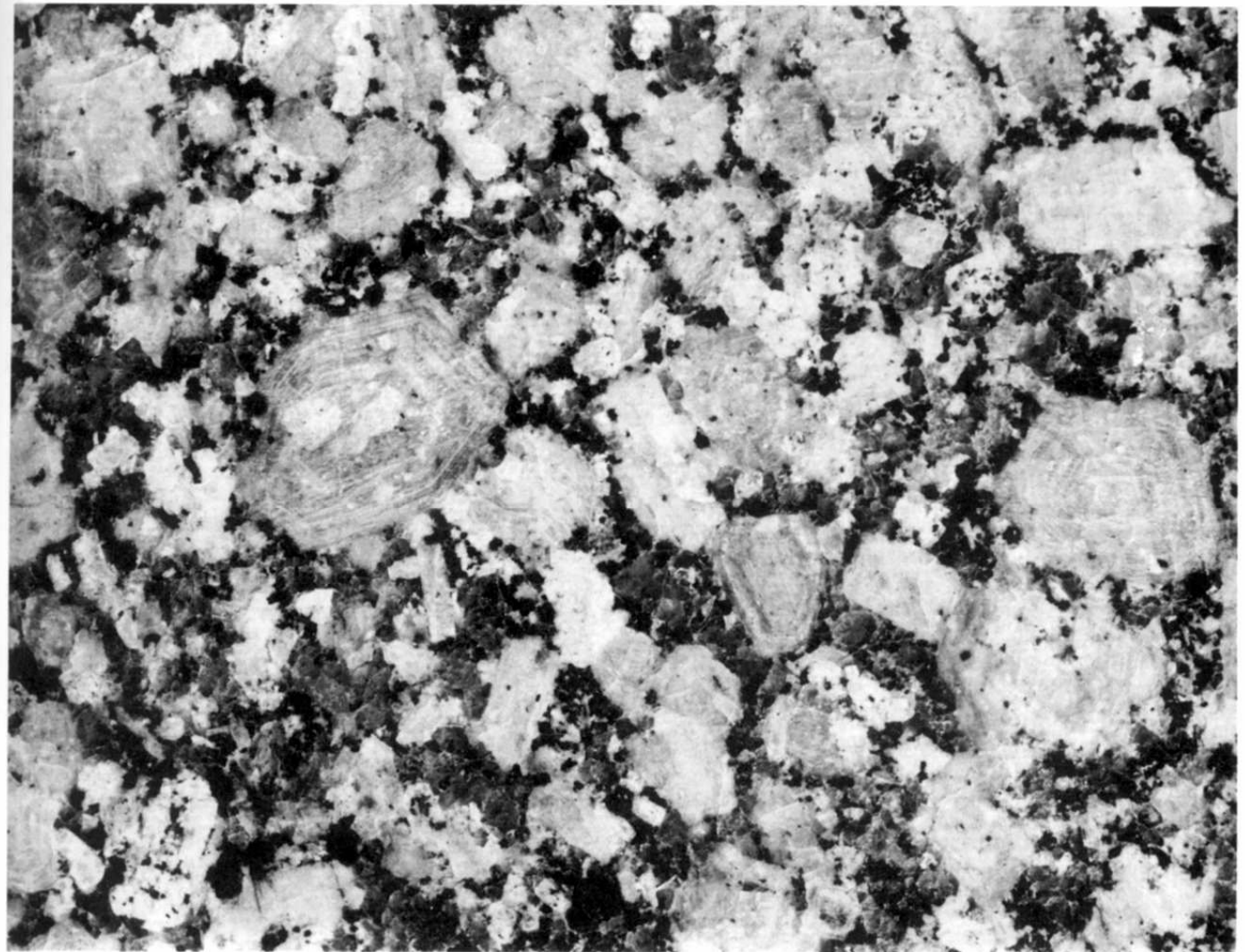
Porfyricko-afanitický bazalt z lávových proudů
Intergranulární textura – náhodně orientované
mikrolitické plagioklasy, větší pyroxeny, Fe-Ti
oxidy, olivíny vytvářejí jemně propojenou
mozaiku

**Phaneritická textura
– minerály jsou
identifikovatelné
okem**

**Magmatické intruze,
nízké podchlazení
(snad jen několik
°C)**

**Bez ohledu na
složení, vznik a
hloubku: 1–20 mm
= nukleace a
rychlost růstu
nezávisí významně
na složení magmatu
a tlaku při nízkém
podchlazení**

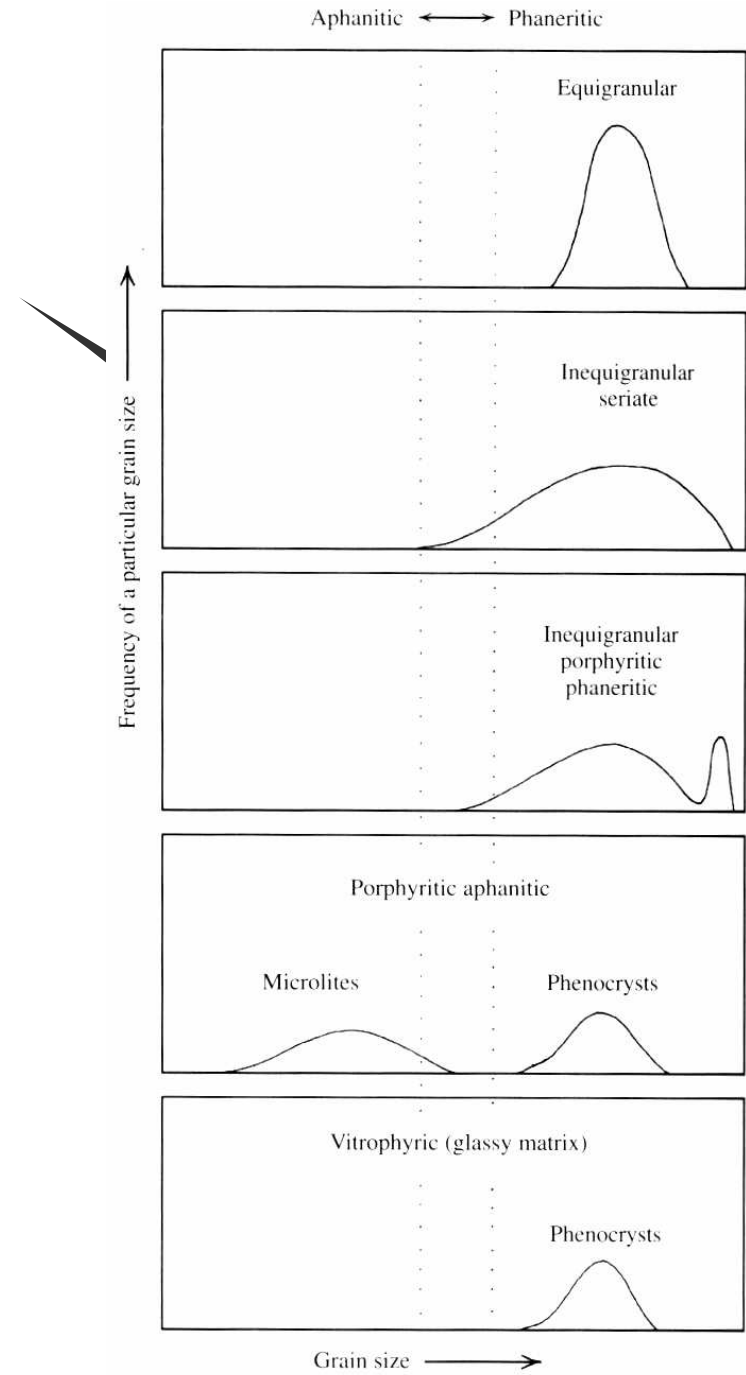
**Ekvigranulární,
neekvigranulární**

Neekvigranulární faneritický

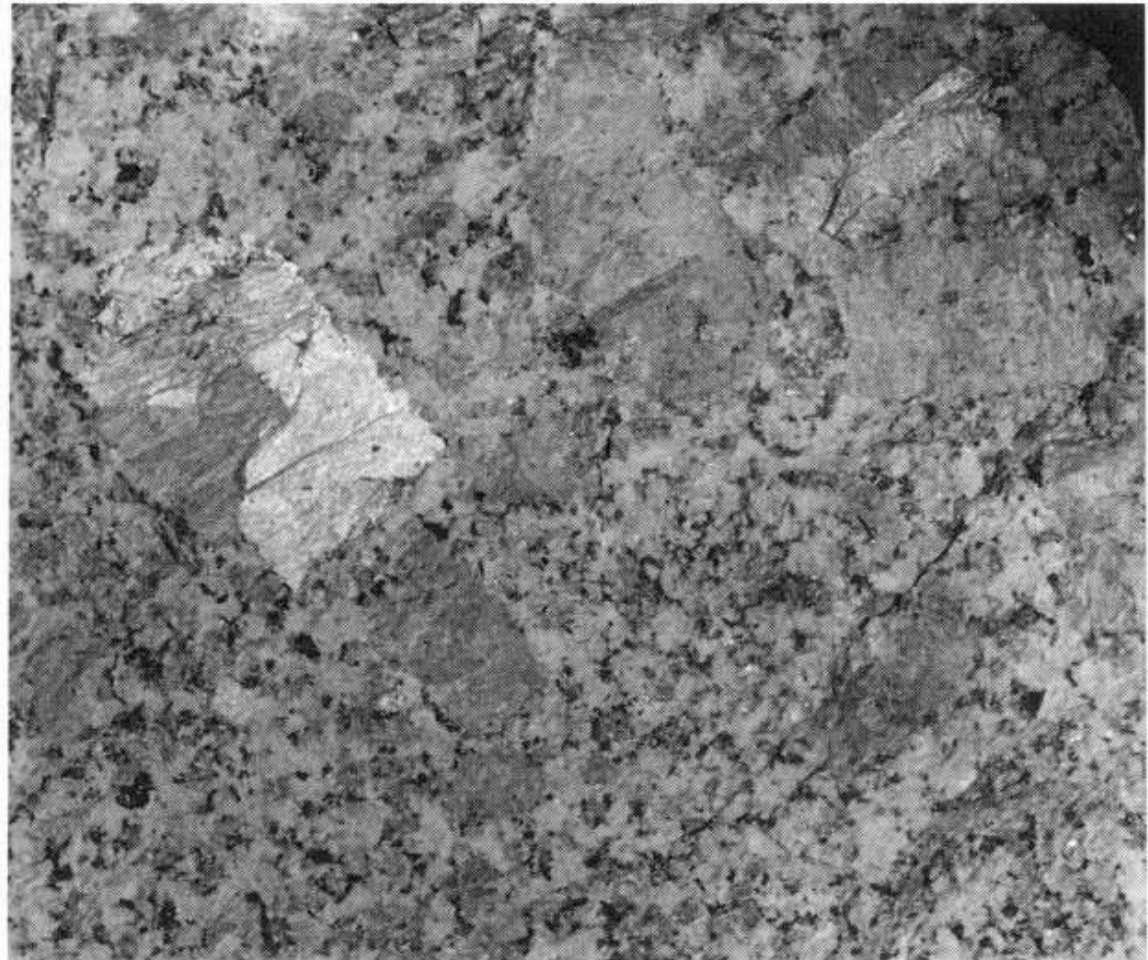
Pegmatit

**Porfyrická textura – euhedrání
fenokrysty v jemnozrnné
matrix**

Polygenetické:

- dvoustupňové chlazení (???)
- různé rychlosti nukleace
- izotermální redukce tlaku
(porfyrické horniny)
(krystalizace vede
k uvolnění fluid, uvolnění
tlaku)
- běžná krystalizace (nejméně
uváděný důvod)

0 cm 6

Porfyricko-faneritický granit

**Pyroxen
uzavírá olivín
peridotit**

0 cm 3

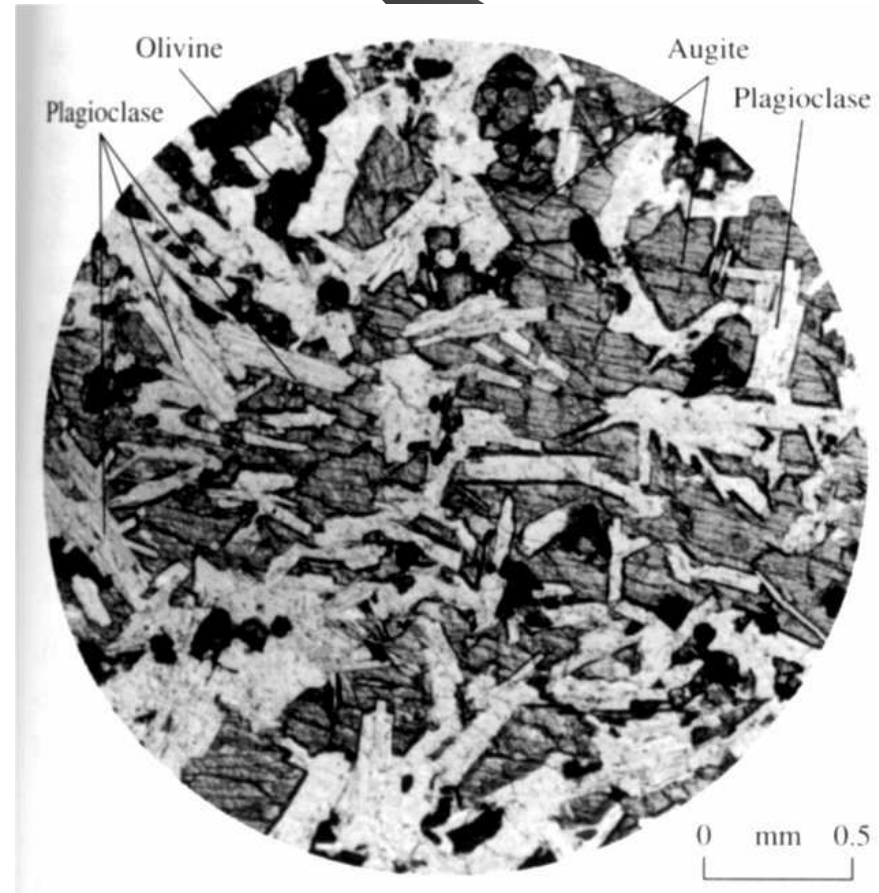
Josef Zeman

Poikilitická textura

**Oikorasty (domovské krystaly)
uzavírají malé krystaly –
různé rychlosti nukleace**

Ofitická textura

**Velké krystaly pyroxenů částečně nebo
úplně uzavírají menší euhedrální
krystaly plagioklasů**

Tvar krystalových zrn

Většinou určen způsobem krystalizace

Nízké podchlazení – *eu*hedrální – idiomorfnní
zrna: izolované fenokrysty

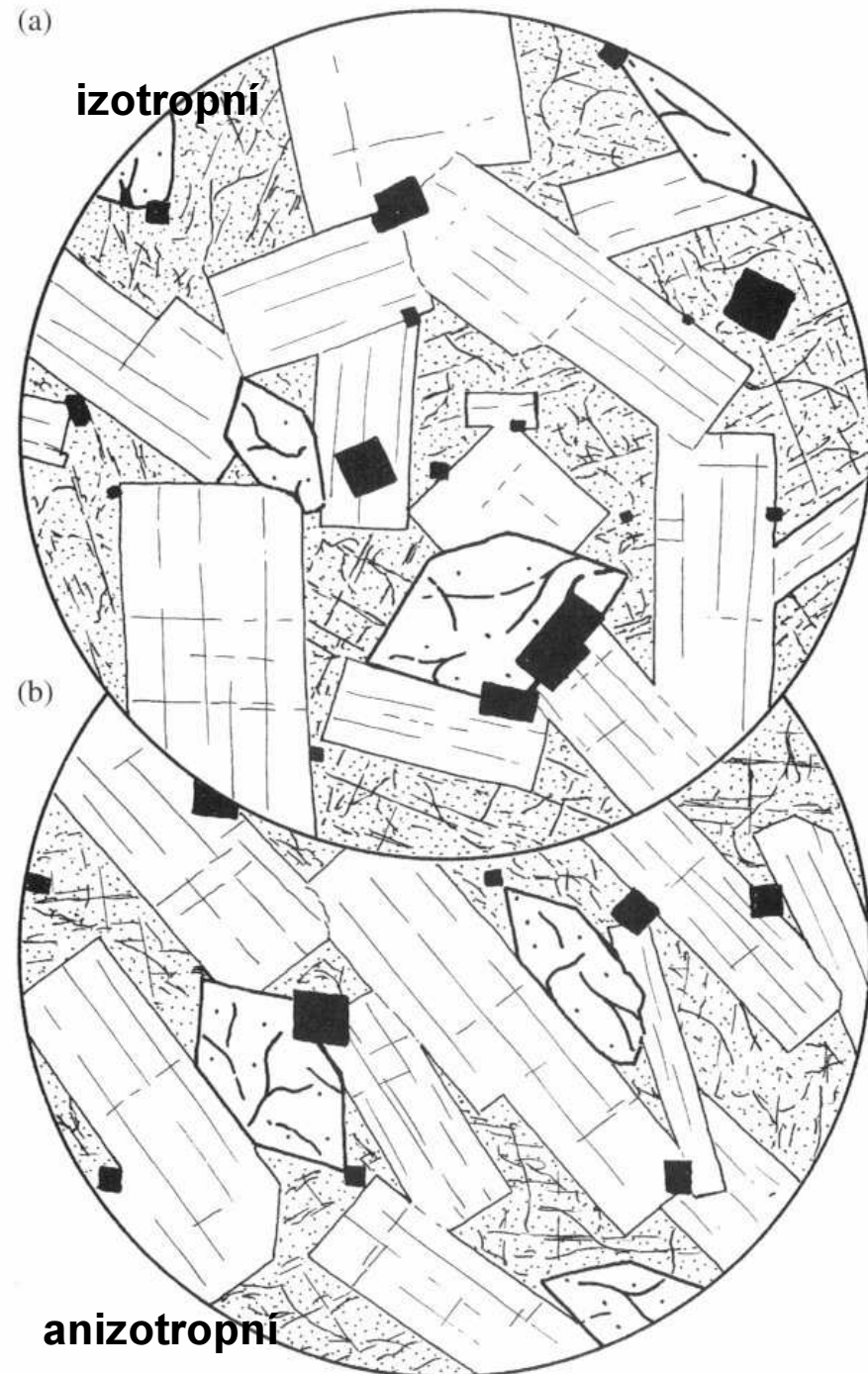
Vyšší podchlazení – skeletální, dendritické,
péřovité, sférulitické

*Sub*hedrální

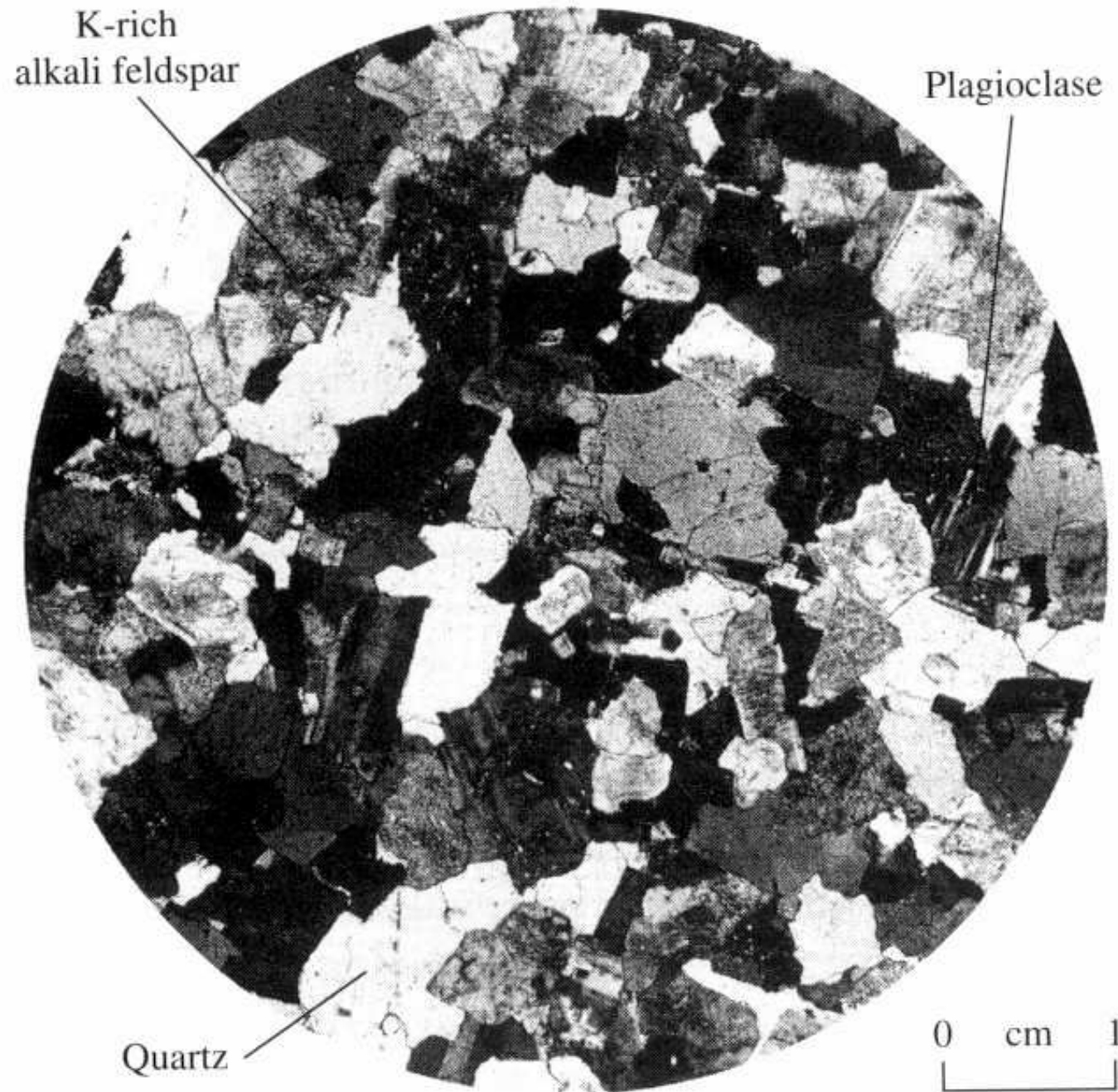
*An*hedrální - xenomorfnní

Hypidiomorfnně granulární textura:
euhedrální, subhedrální, anhedrální
krystaly

Gabro: euhedrální magnetit, plagioklas a
olivín, anhedrální pyroxeny

**Aplitická textura
Žíla granitového
aplitu v
granodioritu**

Josef Zeman

Nehomogenní krystaly

Zonální krystaly

Výsledek neúplné kontinuální reakce mezi taveninou a krystaly – růst rychlejší než ustavování rovnováhy

Oscilační zonalita

Reakční lemy

Výsledek neúplné diskontinuální reakce mezi taveninou a krystaly

Rozpad a odmíšení v subsolidu

Rozpad biotitu a amfibolů na bezvodé ekvivalenty (pyroxeny, Fe-Ti oxidy, alkalické živce)

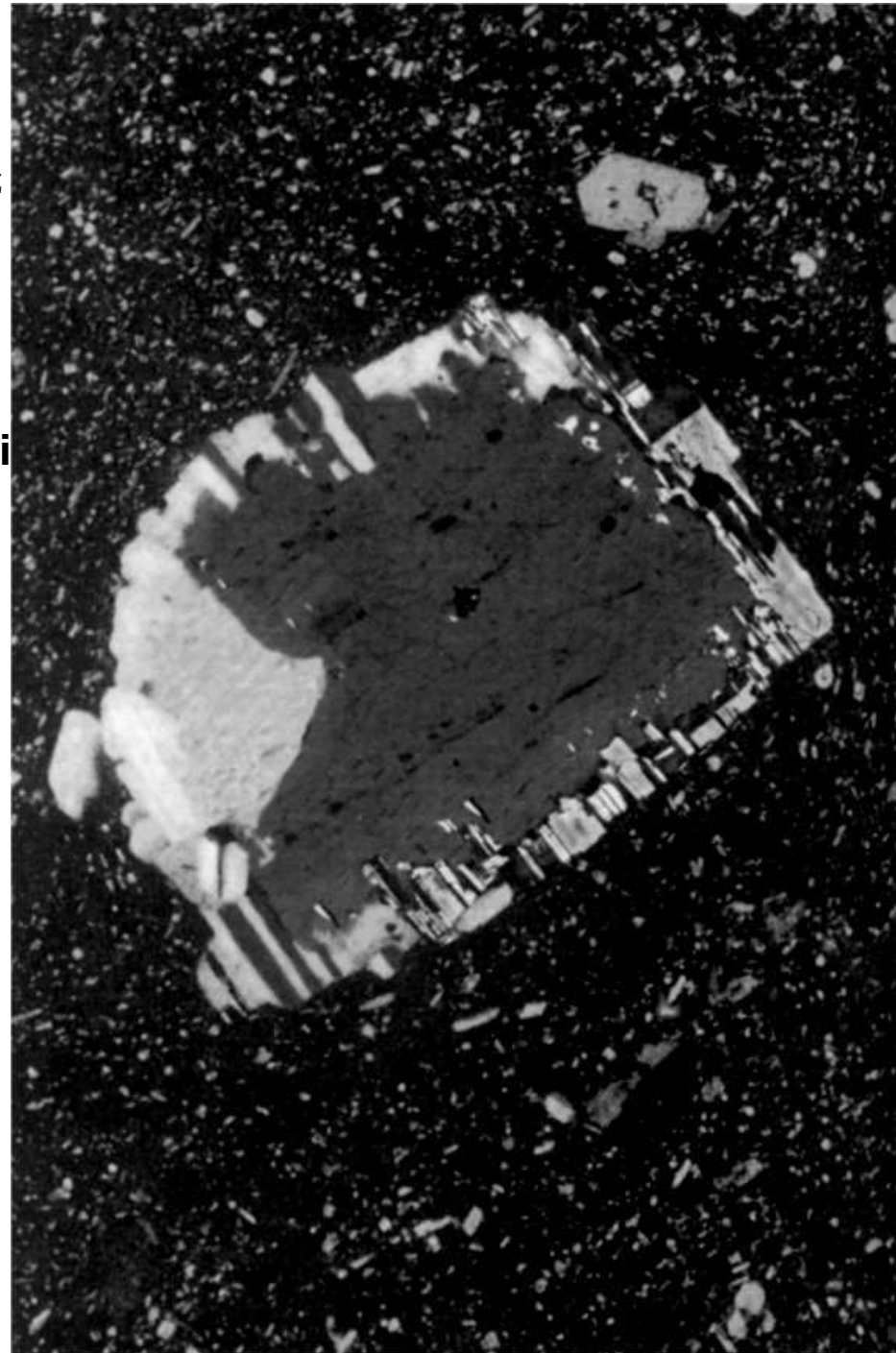
Rozkladné lemy – olivín -> iddingsit: v lávových proudech na povrchu kryptokrystalická směs Fe^{III} oxidů a jílových minerálů

Odmíšení – pertit: Na- a K-živec

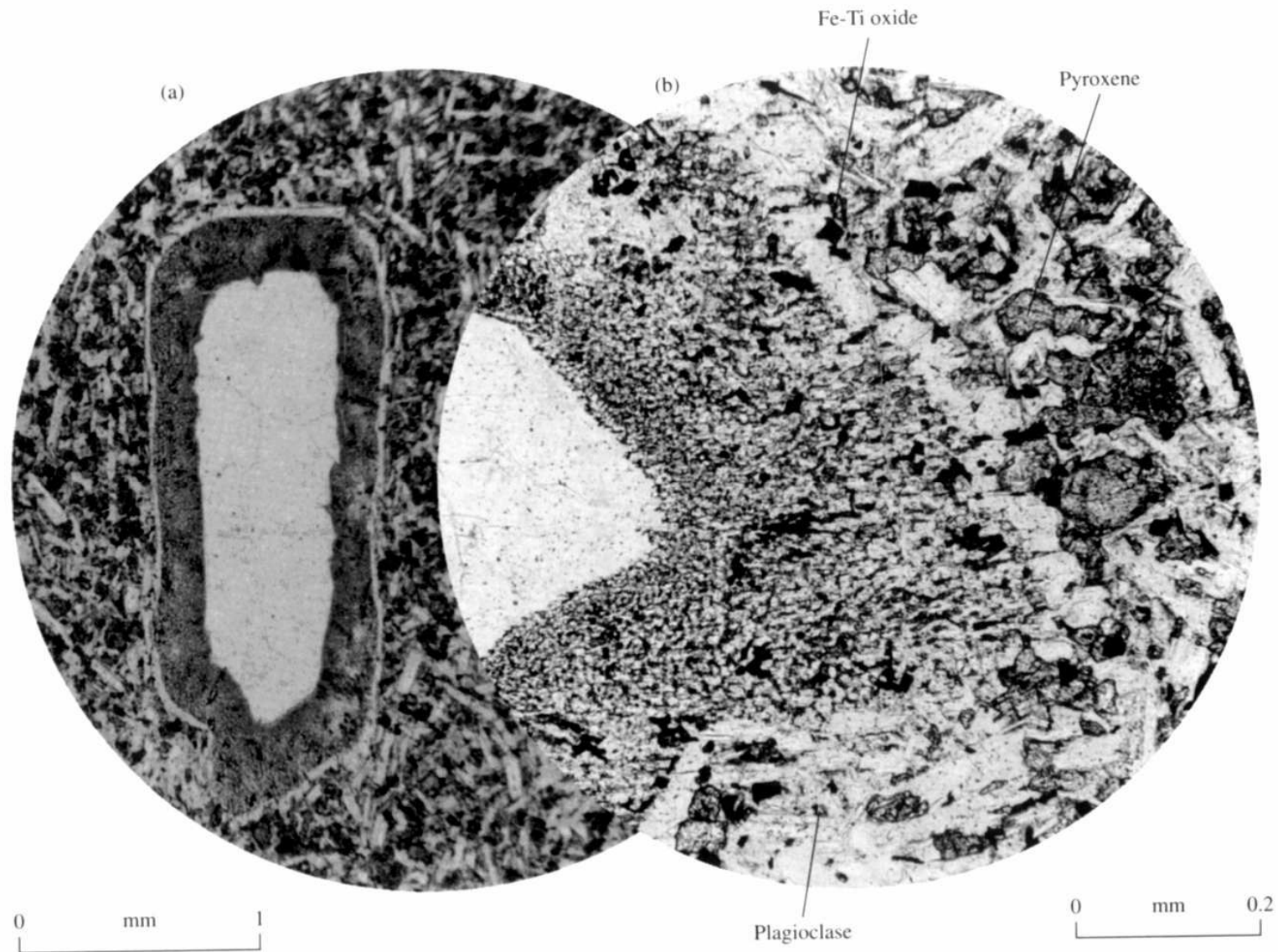
Rapakivi živec v dacitu

Sanidin obklopen plagioklasem – mísení ryolitového magmatu se sanidinem s bazaltovým andesitickým magmatem (?)

Josef Zeman

Andesitový bazalt

Anhedrální jádro andesinu obklopené labradotitem. „Houbovitá zóna obsahuje uzavřeniny skla a stejné minerály jako základní matrix.

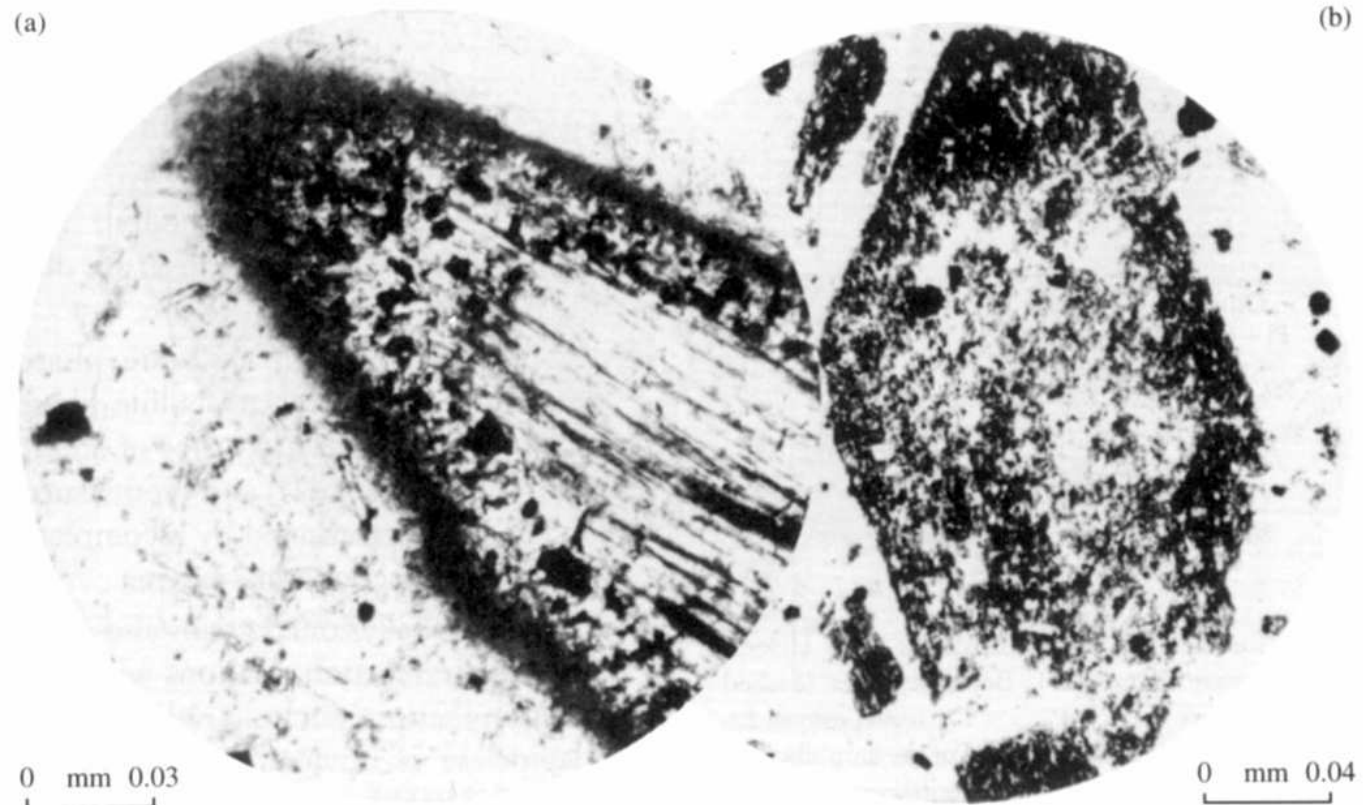
Rozpad a odmíšení v subsolidu

Rozpad biotitu a amfibolů na bezvodé ekvivalenty (pyroxeny, Fe-Ti oxidy, alkalické živce)

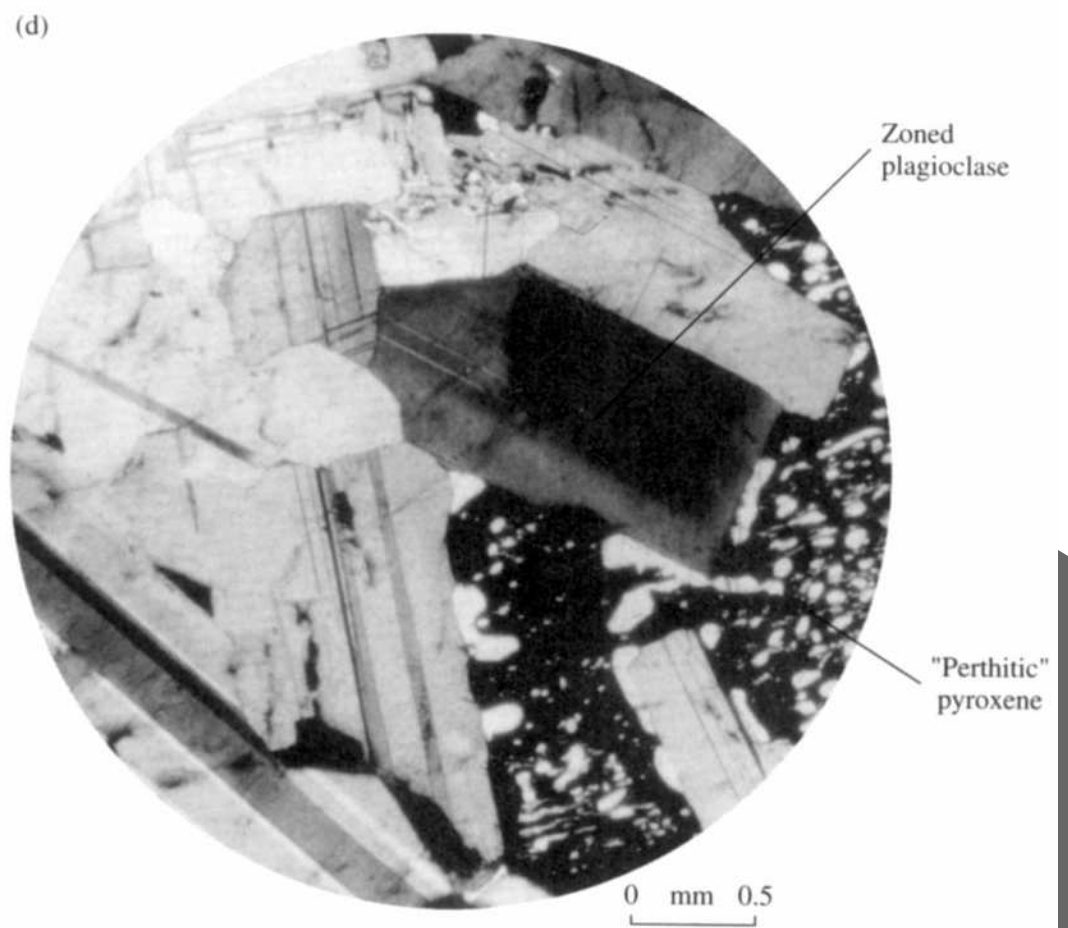
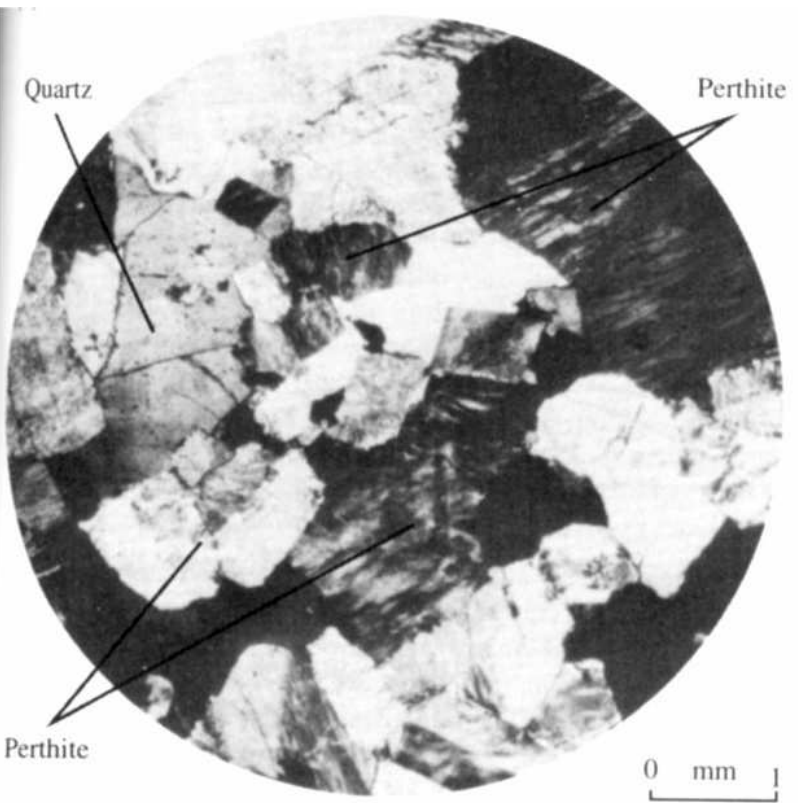
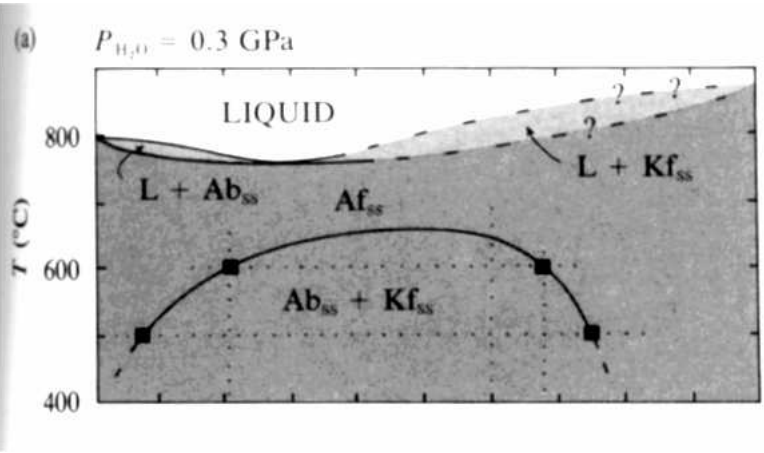
Rozkladné lemy – olivín -> iddingsit:
v lávových proudech na povrchu
kryptokrystalická směs Fe^{III} oxidů a
jílových minerálů

Odmíšení – pertit: Na- a K-živce

Rozpad amfibolu
Fe-Ti oxidy, pyroxen, živce

Odmíšení – pertit: Na- a K-živec „pertitický“ pyroxen

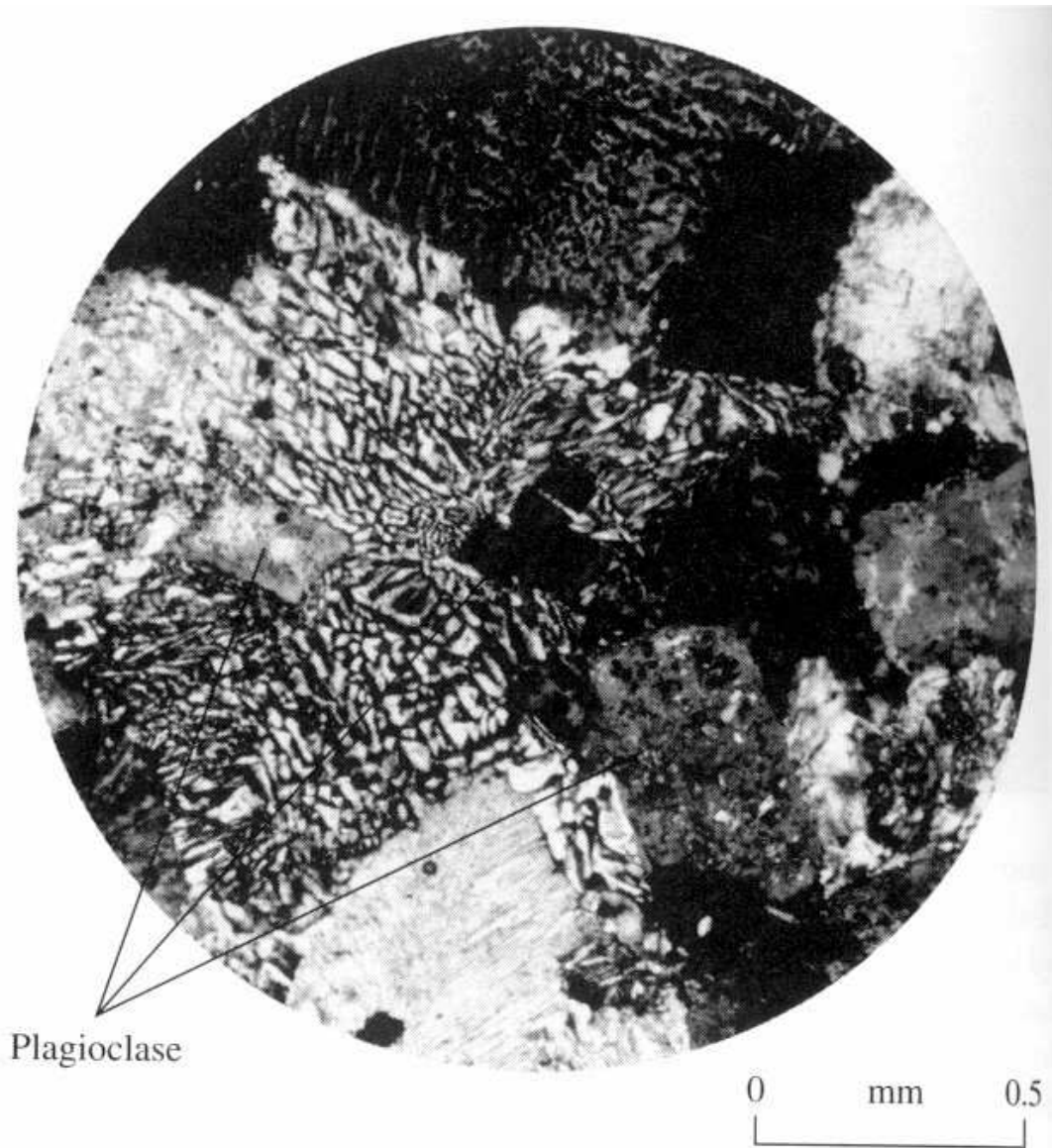

**Sekundární modifikace hranic zrn
Písmenková textura – živec a křemen**

**Myrmekit – křemen (červovitý) v Na-
živci (obvykle v kontaktu s K-
živcem)**

**Někdy interpretováno jako odmíšení za
přínosu Si.**

Ostwaldovo zrání

Problémy interpretace

Stále málo kontrolovaných experimentů

Textura magmatických hornin a posloupnost krystalizace

Kriteria

Srovnání fenokrystů a minerálů základní zhmoty

Reakční lemy

Minerální inkluze ve větších zrnech

Relativní vlastní omezení zrn minerálů v kontaktu

Například inkluze jsou jednoznačně interpretovány jako důkaz toho, že uzavřený minerál krystalizoval dříve než jeho hostitel (např. poikilyticky uzavřený pyroxen v oikokrystu plagioklasu. Interpretace však nemusí být korektní nejméně ze tří důvodů:

Pyroxen mohl krystalizovat později z taveniny uzavřené skeletálním krystalem plagioklasu

Pyroxen mohl krystalizovat později v mechanicky narušeném plagioklasu

Plagioklas vyplnění inkluzemi může být xenokryst nebo restit, pocházející z metamorfní horniny v hluboké kůře (oblast generace magmatu).

Relativní euhedralismus je také často zdrojem nesprávných interpretací

Ofitická textura: plagioklas rosti jako první, následoval pyroxen, který plagioklas uzavřel.

Další možné interpretace:

První začal krystalizovat pyroxen s málo zárodky a pomalým růstem, následovaný krystalizací plagioklasu – velké množství zárodků a rychlý růst.

Pyroxen a plagioklas začaly krystalizovat a růst společně.

Jediný spolehlivý závěr: Vznikalo menší množství zárodků pyroxenu.

